

Læring fra coronatiden – i et recoveryperspektiv - Betragtninger fra en djøf'er

*Af Lone Bang-Møller, Cand.oecon. og organisationskonsulent Evidentia/
Blå Kors Danmark*

Om Evidentia

Evidentia er et konsulentfirma, som arbejder med udvikling af organisationer og mennesker. Vi er fire konsulenter og nogle studentermedarbejdere, som alle brænder for at gøre en forskel. Derfor er vores mission at gøre organisationer og medarbejdere bedre til at gøre godt. Vi har særlige kompetencer i forhold til socialområdet, udsatteområdet, ældreområdet, skoleområdet og i arbejdet med frivillige og værdibårne organisationer. Vores styrke ligger i at skabe gode processer, som sikrer læring, udvikling og forankring.

Corona har påvirket vilkårene for det socialfaglige rehabiliteringsarbejde og har dermed fået betydning for borgernes recovery. Også til den gode side.

*Der er ikke noget, der er så skidt,
at det ikke er godt for noget.*

Sådan lyder et gammelt ordsprog.

I dette skriv vil jeg med eksempler argumentere for, at corona-situationen har givet og fortsat giver os en velkommen anledning til at betragte indsats, organisering og samspil i det faglige arbejde på socialområdet med nye øjne. Jeg håber at kunne anskueliggøre, at corona ikke kun har påvirket arbejdet og borgerne i negativ retning.

Jeg gør mig ingen illusioner om at have indgående kendskab til alle detaljer i hverdagen i det socialfaglige arbejde. Jeg er djøf'er, og mit perspektiv er et udefra-perspektiv. Som organisationskonsulent i Evidentia og Blå Kors Danmark har jeg hos eksterne og interne kunder set og fået fortalt om en række eksempler på, at corona-situationen har kaldt på kreative måder at gøre ting på. Det er min tanke, at det vil være ærgerligt ikke at tage de gode erfaringer med videre, og jeg drømmer om, at vi ikke kun husker vores positive erfaringer med virtuelle møder. Der er andre ting, vi har lært at gøre anderledes, som også har givet sig udslag i positive effekter for brugere og borgere. Selvfølgelig er intet entydigt positivt eller negativt. Jeg diskuterer i dette indslag ikke alle forbeholdene og de negative erfaringer eller effekter af restriktionerne – det vil jeg lade andre bidrage med.

Vi vidste noget dengang, og nu ved vi noget mere og andet

Jeg tror, at de fleste af os nu flere gange har hørt Sundhedsstyrelsens direktør Søren Brostrøm på pressemøder opsummere med sætninger a la:

Det er nu snart to år siden, jeg første gang hørte om corona-virus, og vi begyndte at sende retningslinjer ud fra Sundhedsstyrelsen. Vi vidste meget lidt den gang, vi ved mere nu.

Når Søren Brostrøm med jævne mellemrum opsummerer indsats og erfaringer, minder han mig om, at kontekst og vilkår for arbejdet med mennesker ændrer sig konstant. Han minder mig med meget håndgribelige eksempler om, at dét, som virkede på et tidspunkt, måske ikke virker længere. Han minder mig om, at vi som aktører i organisationer må være parate til at kigge på vores vante praksisser, teoretiske fundament og daglige handlemåder og justere, når virkeligheden omkring os ændrer sig.

Det vil være naivt at bilde sig ind at have bare tilnærmelsesvis samlet overblik over erfaringer med coronas betydning for hverdag og arbejde på det specialiserede socialområde. Så det lader jeg være med at bilde mig ind. Det er heller ikke ambitionen. Jeg håber at kunne bidrage med bare en smule, og det må gerne ses som en invitation til at dele flere og andre eksempler.

Tilbage til hverdagen eller i bevægelse mod "ny normal"?

I efteråret 2021 var vi i en situation, hvor smittetallene godt nok hen på året var stigende, men væsentligst grundet den høje vaccinationsgrad blev corona ikke på dét tidspunkt betragtet som en samfundskritisk sygdom, og mange af de aktivitets- og samlings- og nærhedsbegrænsende restriktioner var derfor bortfaldet indtil kort før jul.

Mange af os nåede nok at opleve, at vi i efteråret smed mundbind – og hæmninger? – og begyndte at opføre os mere og mere som vi plejede. Både i det offentlige rum og i private hjem og i mødet med borgere og kolleger på arbejdspladser. Vi trængte nok til det.

Men det kan godt gå for hurtigt, dét der med at komme tilbage til "som det var før". Jeg vil mene, at det er bedre at bevæge sig fremad og tage de gode erfaringer med sig.

Når jeg som konsulent bevæger mig rundt på væresteder, botilbud, behandlingstilbud

og hjemløseherberger, så hører og ser jeg i hvert fald noget, der tyder på det. Nogle af de eksempler på erfaringer fra restriktionstiden, som de beretter om, kunne måske med fordel fastholdes, hvis vi betragter det fra et borgerperspektiv. Og selvom jeg selv i et medarbejderperspektiv finder det rart at møde kolleger face-to-face, så har jeg også gjort den erfaring, at det ikke altid er hverken nødvendigt eller sågar særligt befordrende for en effektiv beslutningsproces, hvis det er det, som er formålet.

Det virtuelle møderum kan også noget

De er ikke til at komme udenom. Vores erfaringer med virtuelle møder af forskellig art.

Rigtig mange af os har oplevet, at virtuelle møderum udmærket kan anvendes til forskellige typer af møder, konferencer og erfaringsudvekslinger. Vi har måske måttet erkende, at mødelængden og brugen af "grupperum" og den slags skal finjusteres. Det kan også godt være, at nogle emner er mindre velegnede til virtuelle møder. Men det fungerer, og jeg vil endda påstå, at det giver noget godt, som vi ikke havde forudset:

- På arbejdspladser og i organisationer oplever man ofte, at det er vanskeligt at indpasse fysiske møder i kalenderen, og at de derfor bliver udskudt i ugevis. Virtuelt kan den slags møder afholdes med langt kortere varsel. De fylder mindre i kalenderen, fordi vi sparer transporttid og reducerer besvær med at få dem til at passe sammen med andre møder samme dag.
- Man kan skifte telefonsamtalen og det lidt klodsede telefonmøde ud med et virtuelt møde og få lidt mere liv og fællesskab i en samtale. Under forudsætning af, at man lige vænner sig til, at også lidt fjernere kolleger får adgang til ens privatsfære via skærmen, er det i nogle tilfælde en berigelse i forhold til den klassiske telefonsamtale

- I det borgerrettede arbejde har jeg hørt flere eksempler på, at det er lettere for botilbud at etablere mødekontakt med en beboers sagsbehandler i en fjernliggende kommune, når man kan tilbyde et virtuelt møde fremfor et møde med krav om fysisk fremmøde. Det betyder, at der bliver drøftet borgere og holdt møder, som ellers ikke ville være afholdt.
- Virtuelle møder egner sig nok bedst til kortere møder. Det er der til gengæld flere, også udsatte borgere, som kan overskue at tage aktivt del i. Måske blandt andet fordi man ikke skal forholde sig til hinandens lyde og lugte og personlige fysiske grænser.
- Fordi virtuelle møder ikke egner sig særlig godt til små-snak, så bliver de møder måske bedre forberedte og mere målrettede?

- På væresteder og andre sociale fællesskabsundersøttende tilbud er der gjort gode erfaringer med at tilbyde mulighed for et virtuelt fællesskab. Jeg har selv spillet on line bingo med kollegerne, og selvom det ikke er det samme som at sidde sammen i samme rum, så er det ganske udmærket, ikke mindst hvis alternativet er ingenting eller et afbud, fordi det er for langt at køre 100 km for et slag bingo.
- Jeg har set eksempler på, at virksomhedsledere på ugentlig basis udsender "lederens ord til medarbejderne" via SoMe. Jeg oplever selv på min arbejdsplads, at jeg via skærmen får adgang til morgenmøder, jeg ellers ikke har mulighed for at deltage i, fordi der er 145 km fra min hjemmearbejdsplads til kontoret. Restriktionerne på fysisk fremmøde har altså nødt os til at være opmærksomme på tydelighed fra ledelse til medarbejdere og mellem medarbejdere. Og det har medført, at nogle af os får mere tilknytning til arbejdspladsen i dagligdagen, end vi havde før corona.

- Som organisationskonsulenter tilbyder vi eksempelvis temadage om meningsfuld borgerrettet dokumentation på sociale tilbud. Erfaringen er, at det er godt at give case-baseret sparring på eksempelvis formulering af delmål. Dét arbejde har vi lært også kan gøres via skærmen, og det er tidsbesparende for både os og kunden. Og kan gøres fleksibelt i hverdagen.

Restriktioner på samværet påvirker rummet for den faglige indsats.

I en rationel ideal-verden tilrettelægger og udfører vi faglige indsatser og aktiviteter i overensstemmelse med den bagvedliggende programteori og den i tilbuddet fremherskende faglige tilgang. Vi ved godt, at der også er en lang række mere eller mindre kontrollerbare og tilfældige forhold, som påvirker arbejdet i hverdagen, men som udgangspunkt bestemmer vi selv, hvordan dagene tilrettelægges. Under corona-pandemien har vi oplevet, at dette vilkår har været ændret væsentligt. Forsamlingsloftet, kvadratmeterkrav og krav om værnemidler har påvirket arbejdet. På godt og ondt. Jeg har hørt nogle eksempler på, at det slet ikke har været så skidt endda:

- Lejre og aktivitetsdage for udsatte børn og unge har været tilrettelagt og gennemført i restriktions-tiden ved, at man gjorde dagsstrukturen endnu mere fast end tidligere, der blev indført faste spisegrupper, faste siddepladser og faste sociale grupper. Det kan lyde stramt og rigidt, men faktisk trives en del af målgruppen rigtig godt med de faste rammer, fordi de skaber overskuelighed og genkendelighed og dermed giver mere overskud til at være en del af selve aktiviteterne. Nogle konflikter og usikkerhedsfremkaldende situationer kan simpelthen undgås.
- I de første måneder med corona, i foråret 2020, lukkede også civilsamfundsorganisationernes sociale tilbud ned. I Blå Kors Danmark var det blandt andet børnebehandlingstilbud, væresteder og familienetværkenes tilbud, som blev berørt. I de måneder gjorde man flere erfaringer med nye kontaktformer. Jeg har hørt om blandt andet...

- Frivillige kørte rundt og havde 1:1 kontakt med borgere, når de på dørtrinnet afleverede aftensmad eller påske-ferie-aktivitetsmidler til familien (lego, spil etc.). Jeg hører, at det bliver meget vel modtaget og styrker det enkelte menneskes selvværd at opleve sig så værdifuld, at man bliver prioriteret på den måde.

- Værestedsbrugere blev motiveret af deres ønske om at mødes og tog selv initiativ til at mødes i mindre grupper udendørs. Nogle ressourcer blev sat fri, fordi det var nødvendigt.
- Ugentlig virtuel eller telefonisk kontakt med børn i sårbare familier gav en mulighed for, at børnene kunne få kontakt ud af huset.
- Ringe- og sms-runder blev iværksat, og kontakten med sårbare børn og familier blev fastholdt.
- På botilbud betød forsamlingsløfter og areal-krav i en periode, at store fællesmåltider måtte omlægges. Jeg har hørt flere eksempler på, at det betød, at flere borgere deltog i måltider, fordi det samlede antal af mennesker ved måltidet nu blev overskueligt, og fællesskabet dermed tilgængeligt.

- Vagtplanlægningen på botilbud blev udfordret af anbefalinger om bobler og begrænset kontakt. Borgere på botilbud har fortalt om, at de derfor kunne møde medarbejdere på vagt på "skæve" tidspunkter, hvor de normalt ikke var tilgængelige, og at dette gav en anden mulighed for relationsdannelse til gavn for alle.
- Som partner i socialministerielle partnerskaber for udsatte børn og udsatte voksne har tilbud i Blå Kors Danmark efter den første nedlukning bidraget til at opretholde tilbud til særligt socialt udsatte børn og voksne og familier. I den forbindelse har organisationens tilbud modtaget ekstra midler til at gennemføre forskellige aktiviteter. Der er også givet midler til understøttelse af oplevelsesindustrien. Det har blandt andet givet nogle mennesker oplevelser, både som familier og i fællesskab med andre, som de aldrig ville have fået ellers. Medarbejdere fortæller os om, hvordan det for eksempel har givet indsigt og motivation til at prøve nye ting som familie. Et tilbud fortæller, at de har en gruppe tidligere brugere, som har taget initiativ til selv at gennemføre et arrangement. Det er muligt, at vi ikke har ekstra penge i den kommende "nye normal", men der er i hvert fald gjort erfaringer, som fortæller, at det måske bør prioriteres ind imellem at gøre noget "ud over det sædvanlige", fordi det sætter noget fri.

Corona-identitet og recoverymekanismer

I de foregående afsnit har jeg bestræbt mig på at give eksempler på, hvordan corona har udfordret rammerne for tilrettelæggelse og varetagelse af det sociale arbejde, og at det derigennem har påvirket tilbud og indsats for borgere i den sociale indsats. Jeg har ønsket at pege på, at det ikke kun har været af det dårlige.

Afslutningsvis har jeg lyst til at fremsætte en tanke om, hvordan vi måske kan komme tættere på at sætte nogle ord på, hvordan corona direkte og indirekte har påvirket og med sin

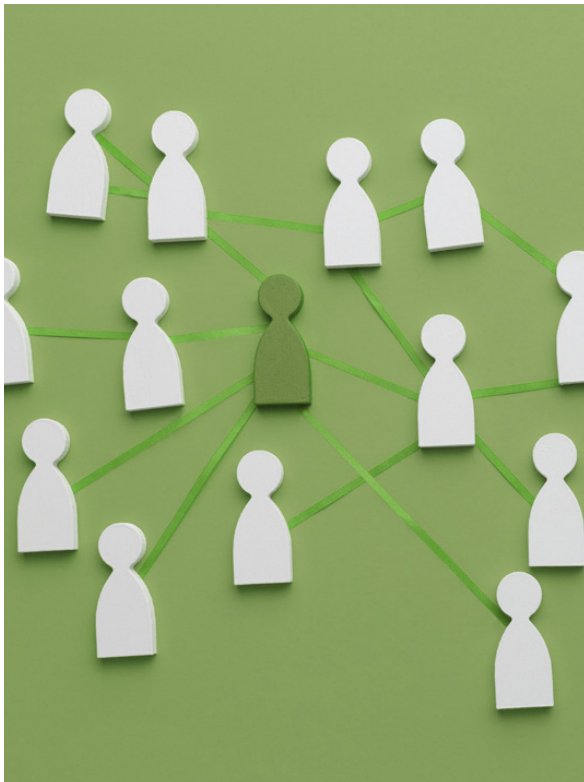
fortsatte tilstedeværelse fortsat påvirker vores mere grundlæggende personlige trivsel og livskvalitet.

I arbejdet med recoveryorienteret rehabilitering taler vi om nogle faktorer, som påvirker borgernes recovery. Man kan blandt andet læse mere om det hos Socialstyrelsen: www.bit.ly/recoveryrehab.

De fem mekanismer er

- Forbundethed med andre (c)
- Håb og fremtidsoptimisme (h)
- Identitetsfølelse (i)
- Oplevelse af mening (m)
- Empowerment (e)

CHIME-mekanismerne opsummerer fem forhold, som er betydende i menneskers liv og udvikling. Samtidig opfatter jeg det som indsatsområder, man i socialt arbejde kan målrette sin indsats på at understøtte.

Der er for mig ingen tvivl om, at corona har påvirket de fem mekanismer hos os mennesker. Nogle oplagte eksempler er:

- Både brugere af tilbud og medarbejdere har i væsentlig grad fået ændrede vilkår for at være i fællesskab med andre.
- Vores opfattelse af, hvad vi kan tro og håbe om fremtiden, er udfordret, når sundhedsmyndighedernes forudsigelser om virus' udvikling ikke har holdt stik, og selv flere vaccinstik alligevel ikke holder virus fra kroppen.
- Arbejdsidentiteten ændres, når fremmøde på arbejdspladsen reduceres. Og sårbare mennesker, som måske tidligere har været "lidt sære", fordi de søgte eget selskab mere end fællesskabet, har pludselig kunnet opfatte sig som "normale", fordi deres adfærd var i overensstemmelse med samfundets anbefalinger om isolation.
- I Blå Kors hører vi ofte, at brugere og frivillige og medarbejdere knytter megen livsmening til at møde op én eller flere gange om ugen på et værested eller i et frivilligt netværk eller en genbrugsbutik. Den meningsfuldhed har måttet se sig udfordret.
- I tilrettelæggelse og udførelse af socialt arbejde har corona kaldt på kreative løsninger, nye samarbejdsrelationer og generelt nye måder at løse sine daglige opgave på. Det kan frisætte ressourcer og give oplevelser af at blive empoweret, såvel som det kan gøre det modsatte.

Hold fast i læring

Jeg ønsker ikke, at corona bliver ved med at påvirke vores hverdag i samme grad, som vi har kendt de seneste to år. Men jeg drømmer om, at vi som individer i samfundet som mennesker og måske som tilbudsbrugere eller ledere og medarbejdere fortsat vil holde os for øje, at der er noget at lære og tage med videre, når verden i perioder ser anderledes ud.